

Wil Nederland wel
samenleven met de wolf?

Wie is er bang...

Ecologen wachten met smart op beschuit met muisjes van de Veluwe. Misschien zijn er zelfs al welpjes geboren. Het maakt de vraag prangend: hoe welkom is de wolf eigenlijk? Experts zijn er pessimistisch over. 'In Finland houden ze al protestmarsen.'

tekst Roelof Kleis *illustratie* Geert-Jan Bruins

‘Je moet de angst wel serieus nemen, anders krijg je polarisatie’

Tot een paar jaar geleden leek het nog een utopie: wolven in Nederland. Maar sinds de eerste wolf werd gespot in maart 2015 is het snel gegaan. Met als voorlopig hoogtepunt het stel dat begin mei op de Noord-Veluwe werd gesnapt door een cameraval. Twee wolven, een mannetje en een vrouwtje, samen op een foto. De trouwfoto is er, nu is het wachten op de kinderen. De eerste sinds de wolf in 1869 verdween uit Nederland.

Voor ecologen is de komst van de wolf een feestje. Maar anderen, boeren voorop, fronsen de wenkbrauwen. Ze vinden Nederland veel te klein en vol voor ‘de boze wolf’. Dus wat moeten we aan met dat wilde dier? *Resource* vroeg het een ethicus/filosoof, een sociaal- en een cultureel geograaf van WUR. In het vage besef dat niet de draagkracht van de natuur, maar die van de mens het welkom van de wolf zal bepalen.

MYTHEVORMING

Wij voelen ons ongemakkelijk bij de wolf, steekt die ethicus en milieufilosoof Bernice Bovenkerk van wal. Zij houdt zich bezig met de visies van mensen op de natuur en de veranderende relatie tussen mens en dier. ‘De wolf is *discomforting wildlife*, zoals de Nijmeegse wetenschapper Mateusz Tokarski het in 2017 in zijn proefschrift *Wild at Home* omschreef. En

daar ben ik het heel erg mee eens. De heersende idee is dat we rekening moeten houden met dieren. Maar feit is dat wilde dieren ook ongemakkelijk zijn. Wij hebben heel erg de neiging dingen in hokjes te stoppen. Je hebt gedomesticeerde dieren en je hebt wilde dieren. En wilde dieren moeten onze leefruimte niet binnendringen. Een wolf in de Oostvaardersplassen is prima. Maar als-ie plotseling voor de ingang van de Lidl staat, zoals is gebeurd, dan wordt het anders. Dan wordt een grens overschreden. Het is een beetje vergelijkbaar met de discussie over genetische modificatie. Ook daar wordt voor veel mensen een grens overschreden. En dat voelt ongemakkelijk.’

Angst speelt daarbij volgens Bovenkerk een belangrijke rol. ‘Angst heeft met die grens te maken. Maar ook met de mythe rondom de wolf. De wolf is 150 jaar geleden in Nederland uitgeroeid, omdat-ie te dichtbij kwam en onze schapen opvrat. Dat speelt ook nu weer. Maar als je kijkt naar hoeveel schapen er door wolven worden gedood en hoeveel door vossen en honden, dan is die angst overtrokken. Voor mensen vormt de wolf echt geen gevaar. Er moet dus meer aan de hand zijn.’

BABY'S ETEN

‘Wat mij in de wolvendiscussie opvalt, is dat er veel beweringen worden gedaan waarvan je niet weet ze waar zijn’, zegt cultureel-geograaf Maarten Jacobs.

▲ Deze foto is gemaakt door wolvenonderzoeker Hugh Jansman van WUR in semi-wildreservaten in Duitsland en Denemarken.

‘Bijvoorbeeld over angst voor de wolf. Wie is er bang en waarvoor zouden we bang moeten zijn? Ja, wolven doden schapen, dat klopt. Maar je hoort de gekste dingen. Dat ze baby’s eten bijvoorbeeld. En wie laat er dan baby’s liggen in het bos, vraag ik me af.’

Jacobs houdt zich binnen zijn vakgebied bezig met natuurbeelden en de relatie van de mens met dier en landschap. Sinds kort is hij als adviseur betrokken bij de club Wolven in Nederland. ‘Ik had in een lezing kritiek geuit op hun website. Die begint met de angst voor wolven. Vervolgens wordt uitgelegd waarom we niet bang hoeven zijn. Met als impliciete boodschap aan het einde: als je nu nog bang bent voor wolven, dan ben je eigenlijk een beetje dom. Tja, zo moet het dus niet.’

Je moet angst wel serieus nemen, zegt Jacobs. ‘Anders krijg je polarisatie, zoals je nu in Finland ziet. De wolf is daar het symbool geworden van de tegenstelling tussen groepen, een soort wisselgeld in de wij-zijdiscussie

van stad tegen platteland, van natuurclubs tegen de jagers. Die tegenstelling wordt op een gegeven moment de strijd zelf, in plaats van de wolf. Dan ben je ver van huis. In Finland houden ze al protestmarsen tegen de wolf. Dat zie je hier nog niet, maar de discussie lijkt wel die kant op te gaan.’

Het ligt voor de hand dat angst een rol speelt in het wolvendebat. We zijn immers allemaal opgegroeid met *Roodkapje*, *De wolven de zeven geitjes* en het liedje *Dodenrit* van Drs P. Toch heeft angst volgens sociaal-geograaf Birgit Elands niet zo’n grote invloed op ons gedrag. Dat blijkt uit onderzoek dat zij in 2012 deed naar risicoperceptie met betrekking tot de komst van de wolf. ‘De meeste mensen vonden destijds een ontmoeting met een wolf een acceptabel risico. Behalve als die ontmoeting in de eigen achtertuin zou plaatsvinden. De wolf moet dus niet te dichtbij komen, is de essentie.’

Een jaar eerder liet Elands een bachelorstudent een kleine enquête doen in twee Nijmeegse

woonwijken. ‘Iets meer dan de helft van de ondervraagden was voor de komst van de wolf, een derde was neutraal en een klein deel was tegen.’ Maar toen was er dus nog in geen Nederlandse velden of wegen een wolf te zien. ‘Vorig jaar hebben mijn studenten in het Speulderbos, in het jachtgebied van het huidige wolvenpaar, hetzelfde onderzoekje gedaan. Dit keer was 45 procent tegen de komst van de wolf. En natuurlijk, dit is maar een klein onderzoek, dat bovendien in het bos is gehouden en niet in de stad. Veel respondenten waren ouderen, terwijl jongeren in het algemeen grotere voorstanders zijn van de wolf. Maar toch.’ In juni gaat Elands het onderzoek in het Speulderbos herhalen. Ditmaal, op verzoek van de boswachter, worden omwonenden bevestigd.

EVOLUTIONAIR VERKLAARBAAR

Jacobs bevestigt dat de wolfvriendelijkheid van mensen geen constante is, en dat die afhangt van de vraag hoe nabij de dieren zijn. ‘Onder-

1869

Laatste wolf in Nederland wordt gedood bij Schinveld

1982

De Conventie van Bern maakt van de wolf een beschermd dier.

Jul
2013

Een dode wolf wordt gevonden bij Luttelgeest (Flevoland). Het dier blijkt te zijn neergelegd; het is eerder doorgeschoten in Oost-Europa.

Mrt
2015

Voor het eerst sinds 1869 wordt een levende wolf gespot in Nederland. Het dier zwerft een paar dagen door Drenthe en Groningen. Hierna zullen de waarnemingen elkaar snel opvolgen.

zoek in de ons omringende landen laat zien dat voorafgaand aan de komst van de wolf de attitude het positiefst is. En dat de tolerantie afneemt na de komst van de wolf.'

Jacobs heeft zelf onderzoek gedaan onder studenten naar emoties ten opzichte van de wolf. 'Van de positieve emoties scoort plezier het hoogst. Van de negatieve emoties is dat angst. Maar die angst varieert enorm – van een beetje bang tot heel erg bang. Maar wat meet je precies met zulke zelfrapportages? Weten mensen zelf hoe bang ze zijn? Kunnen ze bij die angst?'

Evolutionair gezien is de angst voor grote predatoren volgens Jacobs verklaarbaar. 'Maar dat is nooit door onderzoek bevestigd. Angst wordt als een aangeboren basismotie gezien. Uit bestaand empirisch onderzoek kun je dat echter niet afleiden. We kunnen aantonen dat iets aandacht – *arousal* – opwekt en dat mensen daar waarde – *valence* – aan toekennen. Maar er is geen fysiologische set van reacties die specifiek aan angst is gekoppeld. Angst is in die zin een interpretatie van die fysieke reacties.'

ONGECONTROLEERD

Volgens filosoof Bovenkerk behoort angst juist tot de waarde van wild. 'Veel mensen hechten waarde aan die enge, ongecontroleerde kant van wild. De natuur ingaan is een manier om je af te zetten tegen het leven van alledag, je even één te voelen met de wereld. Bij zo'n natuurbeleving hoort dat je dieren tegen kunt komen die je niet onder controle hebt, dat je jezelf even nietig kunt voelen. En dat hoeft helemaal geen prettige ervaring te zijn, maar het hoort wel bij jouw natuurbeeld. Daar zit de tegenstelling tussen voor- en tegenstanders van de wolf. Voorstanders vinden die ongecontroleerdheid van de wolf een waarde. Tegenstanders zeggen dat we in Nederland helemaal geen wilde natuur hebben en ook niet moeten willen hebben.'

WACHTEN OP EEN INCIDENT

Bovenkerk is pessimistisch over de vraag of Nederland klaar is voor samenleven met de wolf. 'Zie wat er in de Oostvaardersplassen is gebeurd, hoe wij daar met wild zijn omgegaan. Daar ben ik erg teleurgesteld over.' Ook Elands houdt haar hart vast. 'Het is heel makkelijk om vanuit je leunstoel, dus op afstand, te zeggen dat die wolf maar moet komen. Maar ik ben bang dat het

vroeg of laat tot een incident komt. Dat geen schaap, maar een hond wordt doodgebeten. Veel mensen laten hun hond loslopen in het bos. En Nederlanders zijn heel erg emotioneel wat hun huisdieren betreft. Ik denk dat er maar iets hoeft te gebeuren om een enorme emotionele discussie te laten losbarsten. En hoe klein die kans ook is, je kunt er op wachten dat het een keer gaat gebeuren, want Nederland is een dichtbevolkt land. Nederlanders zijn zo naïef in de omgang met wilde dieren.'

'De belangrijkste vraag wat mij betreft', zegt Jacobs, 'is hoe wij omgaan met mensen die last hebben van de wolf. Oké, er is een schaderegeling, maar is die afdoende? En ook al wordt schade vergoed, het doel van de schaapherder is niet om voer voor wolven te produceren. Met een goede schaderegeling zijn de problemen dus niet opgelost. En wat betreft angst: je moet voorkomen dat mensen zich niet gerespecteerd voelen. Je moet de boodschap dat je niet bang hoeft te zijn anders framen. Erken de angst; je mag bang zijn, ook al is dat strikt genomen niet nodig. In Finland onderzoeken ze of je de angst voor beren kunt reduceren door met groepen op berenexcursie te gaan. Die beren zijn gezenderd, zodat ze precies weten waar ze zich ophouden. Maar goed, je kunt natuurlijk moeilijk met iedereen op wolvenexcursie gaan.'

VIJANDIG

De eerste Nederlandse wolvenwelpen zijn er nog niet – of zijn nog niet gespot. Maar dat is volgens vriend en vijand slechts een kwestie van tijd. Zeker is dat ze ter wereld komen in een deels vijandige omgeving, waar lang niet iedereen zit te springen om hun komst. De wolf is echter wel wat gewend. Is het ooit anders geweest? ❸

'Ze zouden baby's eten, maar wie laat er dan baby's liggen in het bos?'

Maarten Jacobs, cultureel-geograaf

'Nederlanders zijn naïef in de omgang met wilde dieren'

Birgit Elands sociaal-geograaf

'Een wolf in de Oostvaardersplassen is prima, maar hij moet niet voor de Lidl staan'

Bernice Bovenkerk, dierethicus en milieufilosoof

Op A28 in Drenthe wordt een wolf doodgereden.

Een wolf loopt 's nachts door de straten van Bennekom en Veenendaal

Vrouwje GW998f verblijft meer dan een half jaar op de Noord-Veluwe. Dat betekent dat de wolf zich officieel heeft gevestigd in Nederland.

Het eerste wolvenpaar wordt vastgelegd door een cameraval op de Noord-Veluwe.

Voor het eerst sinds ruim anderhalve eeuw worden er wolven geboren in Nederland.